

List izhaja vsak petek

in velja s poštino vred in v Gorici domu poslan: za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 s., za četrto leta 80 sold. — Kdor sam po-nj pošilja, plača 2 g. 50 s. Za ude nar. - pol. društva „Gorica“ je cena določena, kakor za druge naročnike. Posamezni listi se prodajajo po 6 sold. pri knjigarju Soharju na Travniku.

GLAS

Naročnina in dopisi

naj se blagovoljno pošiljajo opravniku in sovredniku Antonu Laknarju, na Starem trgu (Piazza del Duomo) h. št. 361. Vse pošiljatve naj se frankujejo. Rokopisi se ne vračajo. Oznanila se sprejemajo. Plača se za navadno vrstico, če se naznanilo samo enkrat natisne, 8 sold., če dvakrat, 12 s. če trikrat, 15 s.; za kolek vsakrat 30 s.

Naznanilo.

Izvrševaje sklep občnega zbora 15. maja 1873, naznanja odbor „slov. narodno-politiškega društva „Gorica“ vsem p. n. gg. društvenikom, da se bode društvo v Gorici izhajajočega lista „Glas-a“, za svoje namene posluževalo in ga vsled pravil duševno in materialno podpiralo, in vabi torej ob enem vse svoje p. n. gg. društvenike, da bi se jih obilno na ta časnik naročilo.

V Gorici, 1. junija 1873.

Odbor „Gorice“.

Vabilo na naročevanje.

Z današnjo številko smo izdali „Glas“ v novi, večji in lepši obliki, da ustrežemo, kolikor moremo, željam mnogih odličnih rodoljubov, sploh prijateljem našega lista in pa društvu „Gorica“, s katerim smo se v tem in drugih ozirih dogovorili.

Naznanjamo ob enem, da nam je mnogo najodličnejših rodoljubov goriških obljubilo, da nas bodo duševno podpirali z rodnimi spisi in dopisi, tako da se naš list ne le glede na zunanjo obliko, temuč tudi gledé na zapadek znamenito zboljša.

Obračamo se tudi na vse druge rodoljube s prošnjo, naj bi nas radovoljno z dopisi podpirali in naš list med slovenskim ljudstvom širili.

Akoravno nova oblika lista veliko več stroškov prizadene, ostane mu vendar za vse naročnike enako dosedanja prav nizka cena.

List velja namreč za vse naročnike brez razločka s poštino vred (in v Gorici s pošiljanjem na dom):

za celo leto gld. 3:— s.

za pol leta „ 1:50 „

za četrto leta „ —:80 „

S prihodnjem mesecem julijem začne drugo polletje; zato vabimo vse dosedanje gg. naročnike, da bi nemudoma naročilo ponovili in ob enem (naj lože po poštinih nakaznicah), naročnino poslali; vsi novi naročniki pa naj bi se v kratkem oglasili, da bomo o pravem času vedeli, koliko iztisov imamo za prihodnjega pol leta natisniti dati.

Administracija „Glas-a“ je zdaj na Starem trgu (pri veliki cerkvi, Piazza del Duomo) hišna št. 361. Na-njo naj se adresuje naročnina in vse, kar se tiče opravištva našega lista; dopisi pa naj se pošiljajo uredništvu v isti hiši

V Gorici, 1. junija 1873.

Uredništvo.

O direktnih volitvah.

I. Vvod.

Avstrijska država, obstoječa iz raznih kraljevin in dežel, postala je leta 1804 cesarstvo.

Vladal je v Avstriji absolutizem, to je vladar, cesar, je imel v svojih rokah vso postavodajalno in izvrševalno oblast. Izvrševalni organ je bilo ministerstvo, odgovorno samo vladarju. Le kraljestvo ogerško je imelo od nekadaj ustavo (konstitucijo).

Leta 1848 je Avstrija postala tudi takraj Litave ustavna država. V ustavnih državah je namreč postavodajalna oblast razdeljena med državljansko zastopstvo in vladarja; izvrševalno oblast pa ima le vla-

dar, kateri izvršuje postave po ministerstvu, državnemu zastopstvu odgovornemu.

Že leta 1852 pa je bila v Avstriji sopet ustava odpravljena in vpeljan je bil sopet absolutizem (samovladarstvo.)

Naš sedanji presvitli cesar pa je z najvišim diplomom od 20. oktobra 1860 izrekel, da ima Avstrija postati ustavna država.

Izreklo je njegovo veličanstvo:

I. da bode pravico, postave dajati, spreminjati in odpravljati, izvrševalo z udeležitvijo postavno združenih deželnih zborov, oziroma, državnega zbora, v kateri bi imeli deželni zbori pošiljati odločeno število poslancev.

II. Vsi predmeti postavodajstva ozirajoči se na pravice, dolžnosti in interese, ki so vsem kraljestvom in deželam skupni, bi se imeli obravnavati v državnem zboru in po njegovi udeležitvi reševati.

III. Vse druge zadeve postavodajstva bi se imele obravnavati in ustavno reševati v deželnih zborih.

Ta cesarski diplom pa se ni nikdar vresničil in izvršil, ker že 26. februarja 1861 je zagledala beli dan po Schmerlingu sestavljena ustavna postava, ktera se sicer poziva na cesarjev diplom 20. oktobra 1860, pa ne izpeljuje v njem izrečenih načel. Februarna ustava je namreč izdatno razširila pristojnost državnega zbora in v tej meri skrčila pristojnost in delokrog deželnih zborov.

Po tej ustavi je bilo državno zastopstvo razdeljeno na gosposko zbornico in zbornico poslancev; udje one prve so imenovani od presvitlega cesarja, druge pa poslani iz deželnih zborov.

Listek.

O siromakih, posebno o beračih.

I.

Adam in Eva sta imela sto strôk. Neki dan se Bog približa Evi in jo praša po številu njenega zaroda; a ona, sramovaje se svoje prevelike rodovitnosti, pové le polovico svojih otrôk, drugo polovico pa utaji. Med prve petdesetere razdeli stvarnik celo zemljo, drugi pa ostanejo pri delitvi brez deleža, ter morajo o milosti bogatejših bratov živeti. Tako so po narodovem ustnem izročilu, po narodni pripovedki nastali bogatini in berači.

Se vé, da je ta razlaga o nastanku siromakov ščinoma patrijarhalna; pred sodnjim stolom učenjakov pač ne bo ostala. V celi pripovedki je menda resnično edino to, da „trpi človeštva večja polovica“.

Dandanašnji ljudje pa so vajeni preiskovati povoje vsake stvari, ustrezimo njihovemu

nagnenju tudi mi in prašajmo se: od kod siromaki, reveži, ubožčki na zemlji?

Pri začetku stvarjenja je bila zemlja za vse dovolje prostorna in bogata: ljudij je bilo še malo, a zemlja obširna. Lovec je prosto korakal po gozdih in gorah, gozd in lov nijsta še bila lastnina posameznih gospodov, lovcu nij bilo treba odrajtovati lovnine, ne se bati lesnih čuvajev; kmetu nij manjkalo tolstih ravnin, od katerih nij plačeval ne „frankov ne desetini“; mirni pastir je gonil svoje čede, kamor se mu je zljubilo — po dni in dni hoda daleč, nobeden jih nij zaviral, nikdo jim nij čede „rubal“, nikdo jih nij pred župane tiral zastran paše na tujih pašnikih. Zemlja tedaj nij še bila razdeljena, šlo je vse „čez in čez“, ljudje se nijso trgali za „moje in tvoje“, advokatov nij bilo še treba, ljudstvo je rekalo: „če greš ti na desno, grem jaz na levo, saj imava oba zadoosti“ In mir je bil. Pač, srečni časi!

Ali „zakon nature je tak, da iz malega raste veliko“. Vse se množi in širi, tudi člove-

ški rod se je razplodil in razmnožil. V prvotni domovini nij bilo več za vse prostora, morali so ljudje iz svoje zibelke, iz svoje rojstno hiše ven, pomikali so se na vse strani: na sever in jug, na vzhod in zahod, prekorakali so gore, preplavali reko in morje, v teku stoletij se je človeški rod naselil povsod, napolnil je zemljo. Število ljudij je naraslo do neverjetne množine, a zemlja — je li tudi ona raztegnila se in razširila? Ne ne, ostala je vedno enaka gledé površja, vedno enako prostorna. Kaj tedaj? Kjer je prej živel eden, moralo jih je pozneje živeti po sto in po tisoč. Ali se je moglo pa vsem tem tako dobro goditi, kot se je prej godilo posameznikom redko naseljenim? Odgovor nij težak. Kedó nij že bil v kakem gozdu? Kjer so drevesa gosta, ali so debela debela, veje košate? Nikakor! Kolikor redkejša, toliko krepkejša, kolikor gostejša, toliko šibkejša. Prijatelj moj, ta postava ne velja samo za drevesa, velja tudi za ljudi: kolikor več prostora (pri sicer enakih razmerah) ima vsak posamezni človek pod sabo,

Državni zbor je imel 343 udov; k njemu so spadali tudi poslanci ogerskega kraljestva.

Delil se je državni zbor na dalje na širji in ožji; prvi je obsegal tudi poslance ogerskega kraljestva, drugi je bil pa brez njih.

Tudi februarina ustava ni mogla postati meso in kri, ker poslancev ogerske krone ni bilo mogoče v državni zbor spraviti, in so pozneje iz njega izstopili tudi poslanci česki s Pemskega in Moravskega.

Zarad trdovratne opozicije Ogrov in Čehov je moralo pasti Schmerlingovo ministerstvo, in prišlo je do kormila ministerstvo Belkredi, pod katerim je cesarski patent od 20. septembra 1865 februarino ustavo gledé zastopstva v državnem zboru ustavil. V posebnem manifestu od istega dne pa je presvitli cesar izrekel, da je „odperta prosta pot,“ ktera naj bi peljala do porazumenja vseh kraljestev in dežel in vseh narodov avstrijske države.

A tudi Belkredi ni mogel dognati za zelenega porazumenja, in po nesrečni vojski leta 1866. na Pemskem in po prestopu saksonskega ministra Beusta v avstrijsko službo kot ministra za zunanje zadeve moral je dati svojo odpoved o začetku leta 1867. Na njegovo mesto je stopil Beust, kateri je dognal z ogerskem kraljestvom spravo na podlagi dualizma.

Na to je bila odstranjena tudi Schmerlingova ustava 26. februarja 1861 in je nastopila decemberna ustava leta 1867, ktera je rodila tako imenovano „meščansko ministerstvo“ Giskra - Herbstovo.

Česki poslanci so pa tudi tej ustavi nasprotovali in omenjeno ministerstvo je padlo že leta 1870.

Minister Potocki je bil poklican, da bi porazumenje med ustavoverno in opozicijsko ali „državnopravno“ stranko dognal. To se mu ni posrečilo in je torej odstopil svoje mesto ministru Hohenwartu.

Ministerstvo Hohenwartovo je rodilo naj večje upanje v Avstriji, da se zaželena sprava med vsemi narodi tastran Litave doseže. Ta nada je prišla do vrhunca, ko je njegovó veličanstvo z razglasom 12. septembra 1871 na pemski zbor priznalo državno pravo kraljestva pemskega.

bolje in ložeje živi; kjer se pa človek človeka dotika, gre težko: drug se mora z drugim boriti za vsakdanji kruh, drug ga skuša drugemu iz ust utrgati. Prvi vzrok siromaštva je tedaj preobljudenost kakega kraja t. j. če je število ljudij večje, kot jih more tisti kraj preživiti.

Opomniti pa moram, da zemlja sploh nij še preobljudena, ona more nas vse, kar nas je, prav pošteno rediti, — samo prebivalstvo nij popolnoma prav razdeljeno: nekteri kraji imajo pregoste, drugi prerediteljne prebivalce, — zato vidimo, da se ljudje preseljujejo t. j. zapuščajo domovino, ki nijma zanje več prostora in si iščejo novega domu v krajih, kjer še nij toliko ljudij. Taki kraji so Amerika, Srbija, Rusija.

Še bolj kot preobljudenost kriva je našega siromaštva — naša nevednost in nemarnost. Vže ranjki Preširen nam je zagodel žalostno resnico: „Ubožnost in neumnost ste sestre.“ Te dve ste tako zvezani, da ju skore nij mogoče ločiti: kjer ubožstvo, je navadno tudi nevednost, ker ubožec nijma pripomočkov, da bi se pridobil ve-

Ali človek obrača, Beust-Andrasy obrneta; po vpljivu teh dveh mož se je vsa sprava s česko opozicijo vničila; vsled tega je moral odstopiti Hohenwart. Nastopilo je za njim jeseni 1871 sedanje ustavoverno ministerstvo, pod katerim se je rodila nova ustava od aprila tek. leta, po kateri so vpeljane direktne volitve poslancev za državni zbor.

Dopisi.

Z gorenjega Krasa, 20 maja. (Zakasn.) — Kakor je 14. t. m. v Gorico sekijski načelnik (chef) g. Fiedler z Dunaja *) prišel, šole pregledovat, tako je ali po naključbi ali, po dogovoru ali morda po vikšem povelju (?) ravno isti dan obiskal gorenji Kras c. k. namestnik v Trstu, g. baron *Ceschi*. Slišal sem, da je bil glavni namen tega nepričakovanega prihoda neki ta, da bi se visoki gospod prepričal o pogojuzdovanji Krasa. Podal se je najprvo pogledat rodiško drevesnico, v kateri rasto čez tri milijoni mladih, samo storžnih drevcev: borovcev, mecesnov, hoj smrek. Ta drevesnica, ktera ni kaj velika, kajti niti za oral zemlje ne obsega, je posebno za Kras namenjena; pa ker še veliko drevesec ostaja vsako leto čez domačo potrebo, tudi se razpošljajo na Kranjsko, Koroško, Ogersko, Hrvaško, celo v Dalmacijo. Čudno je to, da s se kraškim (!) drevjem še druge dežele pogojuzdujejo. Ali ne bi bilo prav, da bi vsaka kronovina imela svojo drevesnico za pogojuzdovanje? — Zares hvale vredno je, da se marljivo sadi i vsako leto nadaljuje s pogojuzdovanjem Krasa; ali mnoge napake se nahajajo pri tem pogojuzdovanji. Mesta i prostori, za pogojuzdovanje odločeni, so ostro zagrajeni, da se nobena žival ne sme ondot pasti; pa kmet brez blaga (živine) je siromak, spomladi i poleti mora imeti svoje pašnike. Za par oralav nij še take sile, ali do 40 - 50 oralov je že lep prostor, posebno ako se skup drži, in jako dvomim, da je korist na eni strani res tako velika, kakor škoda na drugej

*) Ni prišel z Dunaja, ampak iz Florencije. Ur.

čih vednostij, — kjer je pa nevednost, je navadno tudi ubožstvo, ker nevednež si ne zna pomagati. Nevednost in nemarnost — pot do ubožstva. Čeravno nas je veliko, vendar bi lahko vsi dobro živeli, ko bi le znali in hoteli. Zemlja hrani v sebi še neizmerno zaklade, le vzdigniti jih treba. Zaklade? Da, prijatelj! zaklade, ktere je mogoče vzdigniti brez „kalamona“ in peklenščekove pomoči, katerih nij trebe iskati o temni polnoči: Vzdigneš jih lahko o jasnem poldnevu, — treba je k temu le *dlana in uma!* Pridno obdelovanje zemlje in zraven umno obdelovanje, — to ti pomnoži premoženje, blagostanje. Umna živinoreja, umno poljedelstvo, umna vinoreja itd. to je tista čarovna, „kraftna molitevca,“ s katero zaklade iz zemlje vzdigneš. Dokler svojega gospodarstva umno ne urediš, tičal boš v pomanjkanji brez potrebe. Pri nas bi v tem oziru lahko še vsak prav veliko veliko storil: posamezniki, pa tudi cele občine.

Vendar izboljšuje lahko le tisti, ki kaj ima, a oni, ki po sprednikih nič nijso podedo-

strani. Poznam občino imajočo del kraškega sveta, kamor so v prejšnjih letih naj pred zavračali živino na spomladansko pašo, a sedaj, kar hočejo oni del pogojuzditi, so prisiljeni goniti blago v občinski, žalibog! že davno razdeljeni gojzd. Goveda pa, mesto da bise pasla po travi, prvi čas skoro le mlade čeke objedajo, ktere od gobca ostrupenjene nikakor več ali zeló malo poganjati zamorejo. Ali je to pametno? Znabiti bi bilo bolje, saditi na več, pa različnih manjih krajih, ki so bolj goli in vetrovom izpostavljeni ali pa bolj od vasi oddaljeni, kamor živina le redkokrat zahaja in se lože utrpé. — Gospodarji marljivi, ki se posebno odlikujejo, ali tudi cele soseske bi se imele nagraditi ali poplačati; pa od vladne strani ne bi se smelo preveč z denarjem plačevati delo v tem obziru, kajti denar ne zaleže; pijanček ga zapije, mladeneč in dekle pa za lišp vse da.

Veliko bolje bi bilo, pomagati siromakom z živežem ali tudi z obleko, ali za nagrado jim poslati kak stroj, n. p. brizgalnico za ogenj ali semena kake izverstne rastline, ali bika za boljše pleme krav in goved, ali nov vodnjak napraviti i. t. d. Še to bi nasvetoval, da bi vlada dopuščala brezplačno (brez mitnice) izvažati gnoj iz Trsta na Kras. —

Čudno mi je donela pa novica, da je naš g. namestnik, ko je blagovolil obiskati tudi krajno šolo, otroke po *nemško* nagovoril, češ, da bivamo v blažni Germaniji. In ko je učitelj rekel, da je isključljivo le slovenski jezik v šoli, je neki g. baron zeló nezadovoljen bil rekoč, da bi bilo dobro, učiti otroke tudi v nemščini, ker tako bi veliko dalje prišli in deček bi pri vojacih hitreje avanciral! Kakor da ne bi Slavjanu celi svet bil odprt, a nasproti na pr. Furlanom, ki ne znajo družega lomiti ko božjo furlanščino; Slovenec pa gre na Nemško, Madžarsko i še dalje, a vsem je znano, kako je bistre glave sosebno za jezike, da, ako med drug rod pride, se njegovega jezika tako dobro nauči, da ga nij razločiti od Laha, Nemca i. t. d. Sveta jeza me je pa popala pri drugi novici, ki sem jo slišal! Objavil mi je nek človek,

vali? Tudi oni bi si lahko pomagali, ko bi se bili kaj naučili n. pr. kakega rokodelstva, ker tudi to pošteno redi človeka. V vsaki vasi je treba nekoliko krojačev in šivilj, nekoliko čevljarjev, mizarjev, zidarjev itd. Kedor ima obširno kmetijo, ne utegne se pečati s temi opravili, a oni, ki polja malo ali pa nič nijmajo? kladvo, igla, šilo, — to bi jih redilo. Zgodí se pa včasih posebno v gorskih vaseh, da v mnogokaki vasi nij nobenega mizarja, nobenega zidarja in kovača — in lahko prehodiš veliko vasij, predno najdeš le enega *dobrega* rokodelca. Delo gre tedaj drugam Ta denar bi lahko redil marsikakega domačega človeka, ko bi se bil kaj naučil — nevednost je kriva, da mu mora kruh služiti beraška mavha in beraška palica.

(Dalje.)

da je pred nekimi dnevi prišlo pismo povabilo od c. k. okrajnega poglavarstva (!) v Sežani (in c. k. okrajni glavar, g. Mali je — „Sočan“!) na župana S., da naj se vložijo prošnja da bi se nemški jevik vvel v kraške šole in da so tri srenje že vložile in podpisale prošnjo v tem smislu!! — Bog daj norcem pamet*)! Mesto, do bi energično zahtevali slovensko uradovanje, podpisujejo se še za — že spet edinozveličavno - nemščino! — Nikakor ne bodo, kakor je bilo v nekem listu „Glasa“ pisano, po ceveh čez Kras vodo iz Reke v Trst napeljali, nego ves Kras od Škocijana do Ketinare bodo prevrtali in podzemeljski vodotok napravili. Prišli so delavci celó iz Sardinije, ki so kopali „Mont Cenis.“ Stroški za prekop, pri katerem delajo tudi domači ljudje in ktere ga osnovatelji so dunajski akcionarji, so preračunjeni na 6 milijonov gold. Tržačani (Lahi) bi radi to ubranili ter nameravajo za konkurencijo napeljati reko Rižano v Trst. Še celó trdili so, da je voda iz Reke nezdrava, pa to delajo neki bolj iz zavidnosti, ker niso Tržačani pri tem društvu, temuč samo Nemci. Voda iz Reke ima priti ven pod Bazovico pri Ketinari v Kluču, in teči v strugo potoka Kluč do S. Ivana (Vrdelja), potem pa, ker Tržačani ne pusté, da bi tekla skoz mesto, jo bodo neki napeljali do Rojana, in ondi pod železničnim kolodvorom pa v morje.

Iz Gorice, 31. maja. — Ko sem v poslednjem listu svoje misli proti koncu prvega leta, od kar „Glas“ izhaja, tudi Glasovim bralcem na znanje dajal, nisem še nič vedel, da ima „Glas“ koj en korak naprej storiti, to je, v večji obliki uže meseca junija izhajati, kakor se nam v istem listu na koncu ozvanja. Veča oblika, no, to pa bo uže kaj, sem si mislil; vsaj bo marsikteri zadovoljen, da dobi v Glasu več branja, in da ga ne bo mogel več med kavo prebrati, temveč mu ga bo kaj še za kosilo ostalo.

Pa kaj pomaga? Ni je zadovoljnosti brez kake primešane grenkobe, ni ga veselja brez žalosti: Veča oblika našega lista tirja več tvarine, več tvarine tirja več delalcev, več pisalcev. Kaj počne ubogi urednik, ako ne dobi tehtnih dopisov, ako ima sam samcat, kakor bi Hervat rekel, vse spisati? To premišljeva, usmiliti se ga hočem tudi zdaj, si mislim, in mu napišem zopet par verstic, da mu ž njimi vsaj en malo pomorem, dasi ne morem reči, da so moje čečkarije v resnici tehtni in važni dopisi, kakoršnih bi prav za prav trebalo. Darovanemu konju se ne gleda na zobe, tedaj tudi temu mojemu spisu se ne bo ravno tako na tanjko na vsak izraz in na vsako besedo gledalo, ali je zadosti olikana in vredna, da se sprejme, ali ne.

Ta sklep je, mislim, dober, da človeku, ki je v stiskah, se svojo pomočjo priskočim in mu pomorem, kar mi moje slabe moči dopuščajo. Ali bojim se, da se mu ne zgodi taka, kakor se godi toliko drugim hvalevrednim sklepom, ki ostanejo na suhem, to je, ki se ali ne dajo izpeljati, ali pa katerih človek izpeljati noče. Sklep je kmali storjen, izpeljava je večidel težavna. To vidim tudi jaz pri tem tu zgo-

rej omenjenem sklepu: „Piši kaj za prihodnji list!“ — Kaj bom pisal? Tu sem v zadregi. — E kaj? kedar ljudje ne vedo v tovaršiji nič drugega povedati, govorijo o vremenu. Dobil sem jo! tedaj tudi jaz hočem kaj od vremena povedati. Od grozne toče, ki je v Gorici in bližnji okolici v čertek, 29. majnika, padala, tako, da smo je še v petek zjutro po nekih mestih velike kupe videti mogli, ne bom nič več omenjal; pa tudi ne maram, da bi nas v drugič ali v tretjič še obiskala. Pa v saboto, 31. majnika, smo dobili gerdo vlažno, in zraven merzlotno vreme, ki nam ni nič kaj po volji. Gotovo čudno vreme imamo letos, kaj bo iz tega? In ako dobro opazujemo tudi pretekla leta, nekaj let je, da da niti vreme, niti letine nam nikakor več ne ugajajo. Od kar so začeli ljudje vse obstoječe prekucevati, vedno se puntati, cerkev Kristusovo, papeža, škofo, duhovne, Kristusa samega in Mater Božjo hultiti, zaničevati, hudobno obrekovati, ustmeno in pismeno, z besedo in z dejanjem; od kar se hudobija hvali in očitno baha, in se čednost in krepost zasmehuje, tlači in preganja; od kar se to, kar bi imelo prvo biti, nazaj poriva, kar bi imelo od zadej stati, pa naprej tišči; od kar se vera zasmehuje, in neverstvo očitno kaže, in hvali: vidimo tudi, da naše materijalno blagostanje hira, in da se nam vedno slabše godí. Naj reče kdo kar hoče, jaz mislim, da je neka skrivnostna zveza med telesnim in dušnim ravnanjem, neka skrivnostna soglasje med materijalnim in moralnim svetom, in rad priterdim besedam slovečega moža, ki je l. 1833, tedaj ravno pred 40 leti v Ratisboni umerl, klical pa se je *Mihael Wittmann*, in je bil škof, prav sveto živel in sveto umerl. „Vreme“, tako je navadno govoril, „se obrača po ljudéh; naj bodo ljudje dobri, pošteni, bogaboječi, in vreme bo sploh dobro in ugodno; ako se ljudje od Boga ločijo, in hudobno in nepošteno živijo, nimajo si ugodnega vremena pričakovati.“ *) In zares, od kar so začele prekucije ena za drugo, od l. 1848 naprej, tu gnije krompir, terta nam ne rodi več, kakor nekdanj; tu tožimo vedno čez nenavadno vreme in neugodno itd. Pa zadosti tega, da ne poreče kdo, da začenjiam pridigati. Pridig ljudje, kakoršni zdaj živijo, ne poslušajo radi. Obejnimo se raje na druge reči.

Tu mi po sreči na misel pada neka *pasja grofija*, hočem reči, *Pasigrafija*, ktero nekdo na Krajnskem izdaja in še izdajati namerava. Ne vem, ali je uže tri leta sem, ali koliko, da mi je nekdo malo, nemški pisano, ali da boljše rečem, *tiskano* knjižico pokazal, ktero je neki g. Juri H.... spisal, ter namerava isto knjižico v *vseh* (!) jezikih natisniti dati. Vzvišena ideja! Kdor to knjižico vkupi, in se je nauči, (in nauči se je, ako nima same prazne slame v glavi, v kakih dveh urah!) zamore z vsakim človekom ustmeno ali pismeno se razumevati, z Indijani v Aziji in v Ameriki, s Kitajci in Japanci, z Malajci in Hotentoti itd. itd. brez konca in kraja. Kaj ne, da je to znajdba, kakoršine svet še nikoli imel ni? Znajden je po tem takem *vesoljni jezik* — Uni-

*) Sieh Mittermüller, Leben und Wirken des frommen Bischofes Michael Wittmana von Regensburg. Landshut 1859. Jos. Thomann.

versalsprache, — ktere ga so v preteklem 18. stoletju, vsi učenjaki celega sveta zastonj iskali; in *Krajnec* ga je znašel, slava mu! Skoda, da ni svojemu delcu pristavil še *vesoljne abecede ali azbuke*, Universalalphabet, ktero je rajniki *Poklukar* *) učenemu svetu ponujal, za nič manj, kakor za par tisoč goldinarjev, ki je pa nemarni učeni svet še presojevati, ali tudi le pazljivo pogledati hotel ni. *Pasigrafija* pa *pasialfabet* to bi bilo kaj! In taka „ingenia“ vstajajo med nami, in naj reče kdo, da mi Slovenci nismo za nobeno rabo, da smo še sirovi, in da nismo za drugo, kakor da nas na steno potisnejo!

(Kon. pr.)

Ogled.

Avstrija. Potem, ko so odšli ptuji kraljeviči in cesarjeviči-nasledniki, dohajajo vnanji vladarji na Dunaj k svetovni razstavi. V drugi polovici meseca maja je bival na Dunaji kralj belgijski, *Leopold II.*, naši cesarski hiši po svoji ženi v žlahti. Cesarska hiša ga je sicer slovesno sprejela, ali več izda in velja ona medsobna prijaznost, ktera vlada med našim vladarjem in Leopoldom II., kakor ves zunanji hrum, ki se o takih priložnostih sliši.

S. 1. junija je pa došel *car ruski, Aleksander II.* na Dunaj; Nj. velič. naš cesar mu je šel več železničnih postaj naproti. Došli so z ruskim carom tudi carevič-naslednik se svojo ženo, ruski Veliki knez Vladimir in mnogo nar odličniših ruskih veljakov. Vrši se slovesnost za slovesnostjo, ena sijajniša in večja od druge, da se dostojno časti mogočni vladar vseh Rusov. Bog daj, da bi one sijajne slavnosti porok bile boljše zastopnosti med vladarjema in njunimi narodi. Ali širi se žalostna novica, da sta se — pri pohodu nemškega cesarja v Petrogradu — Bismark in Gorčakov pogajala o razdelitvi Avstrije. Zastonj nista šla Bismark in Moltke z Viljelmom v Petrograd. — Povedali smo že, da sta Viljelm in car Aleksander II. obiskala ono leto tudi svetovno razstavo v Parizu, in Napoleon III. ju je častil z vsem mogočim bliščem, ali — Viljelm in Aleksander sta bila že takrat porazumena, kaj se ima učiniti, in Napoleon je — padel. Ničesa boljšega se ne nadejamo mi za Avstrijo; ali avstrijska vlada — zdi se — je — slepa in misli (kdo ve?) Avstrijo rešiti s tem, da Slovane, zveste Avstriji, tlači. Prepozno bo, bojimo se, vlada in dinastija spregledala, kje so Avstriji nar bolj zvesti narodi. Z ruskim carom sta na Dunaji srbski knez *Milan* in črnogorski knez *Nikita*; za njimi dojde nemški cesar Viljelm.

O notranji politiki so domače novice precej suhoparne, razven tega, da so se za spodnje Avstrijsko na Dunaji osnovali tri centralni volilni odbori. Razpor med „starimi“ in „mladimi“ ustavaki ni ponehal, čeravno je celo *Kaisersfeld* iz Gradca na Dunaj romal, da bi se stranki pomirili in zedinili, pa brez vspeha; zato je vsaka svoj centr. volilni odbor osnovala. K prej-

*) Nočem, da bi kdo po teh mojih besedah sodil, da zaničujem mnogo vrednega in učenega moža, slavno znanega Poklukarja; samo to pravim, da se je se svojim Universalalphabetom enmalo zarajtal. Ideja izvrstna, toda neizpeljavna!

*) Es ist System in dem Unsinn. Ur.

šnjema se je pridružil še tretji centralni vol. odbor, kojega so postavili *katoliški ustavoverci*. Na čelo te stranke sta se postavila žl. *Patruban*, sekijski načelnik, in *Kraus*, vladni svetovalec. Ali bo ta stranka kaj mogla uplivovati pri dir. volitvah, je zelo dvomljivo, ker so tamošnji katoliški federalisti svoje delovanje ustavili vsled pritiskanja ustavovernih katoliških krogov.

O volilnem shodu v Celji 25. maja piše „Slov. Gosp.“, da se ga je udeležilo le kakih 40 oseb, med njimi samo dva duhovnika, katerih eden, g. kanonik in dekan *Žuša*, je pogumno in možato branil stališče pravne stranke proti dr. Vošnjaku in dr. Zarniku. — Prav britke so pa morali slišati liberalni Mladoslavenci od posestnika in župana *Vivoda*, ki je našteval pogubne naprave in postave, po katerih liberalizem ubogo ljudstvo muči in zatira. K temu dostavi „Sl. G.“, da iz vse zgornje savinske doline ni bilo enega zastopnika, da iz Maribora ni vabljen bil ni eden mož od pravne stranke; in vpraša potem: „Kdo so ovi „štajarski Slovenci“, ktere ima cent. odbor v Ljubljani na vajetih? — Razen liberalnih Mladoslavencev in onih, katere ti ljudje slepijo, nihče drug na vsem štajarskem Slovenskem“.

Ogerski državni zbor životari, ker poslanci se le malo sej udeležujejo. Kedar je treba ali ni treba govoriti, so Madjari prvi govorniki, ali kedar je treba v odborih delati, jo hitro potegnejo domú. Ni čuda, da Ogri prav po polzevo korakajo pri postavodajstvu v gmotnih zadevah.

Regnikolarni deputaciji, ogerska in hervaška, ste svoje zborovanje končali. S kakim vspehom je hrvaska pravice svoje kraljevine proti ogerski branila, se še ne ve. Hervati se sicer nadejajo boljše prihodnosti, ali vse je na tem ležeče, koga ogerska vlada na banov stol posadi. Tri kandidati so zanj: grof Nugent, glasovitega Raucha priverženec, — gr. Pejačević, mož po volji ogerske vlade, — in Mihaljevič, hervaškega naroda nada in ljubljenec. Ako Mihaljevič ban postane, potem še le zamore hervaški narod nadejati se pravice od og. vlade!!

Vnanje države. *Nemško.* Cesar Viljelm je potrdil proticerkvene postave, sprejete v obeh zbornicah. Po teh postavah je cerkvenemu gibanju žila podvezana; vse, vse je v rokah državnih. Odgojo dušnih pastirjev bo vlada nadzorovala in vodila, semenišča so v rokah vlade, in cesar Viljelm, dosedaj le protestantovski papež, hoče biti tudi papež in absoluten glavar katoličanov. — Dolgo ne bo mogel zreti ta nenasitljivi pruski moloh — ali prej ali kasneje mora razpočiti, in za Bismarka bo prišla povračilna ura še pred, ko za Napoleona III.

Francosko. Volitev Mac Mahona za predsednika francoske republike je na francosko ljudstvo, ki je sploh monarhično, dober vtis storila. Državnih papirjev veljava raste. Osupnila je njegova volitev nar bolj v Berlinu, ker je Mac-Mahon katoličan in ne bo dopustil, da bi se ravnalo s cerkvijo in z njenim glavarjem, kakor bi se Bismarku poljubilo. Tudi grof Andrassy, minister katol. Avstrije, ni z M.-Mahonom zadovoljen; to se lahko povzame iz vladnih listov. Da Italijo vest peče, ni čuda. — Ministri M.-Mahonovi so možje monarhične

stranke in sploh dobri katoličani. Nar brže se republika s časom spremeni v monarhijo, ali ta korak je težaven in nevaren, ker so tri kandidatje za francoski prestol: grof Chambord, slednji potomec Bourbonške hiše, — vojvoda Aumal-ski in drugi kraljeviči Orleanske hiše — in pa sin Napoleona III. Edini, ki ima pravo pravico do prestola, je gr. Chambord, ki pa nima otrok. Sprava med Boarbonci in Orleanci bi bila lahka in morda bo s pomočjo nar. skupščine razpor med rodovinama ponehal, pa ostane še sin Napoleonov in njegova stranka, ktere vpljiv na Francoskem rase od dne do dne. Po vsem se je bati resnih homatij, ako sicer močna in veljavna roka Mac-Mahon-ova nevarnosti pogumno ne razžene.

Na Španjskem zborujejo kortes-i (nar. skupščina); zborovanje se je začelo 1. junija. Ogromno večino pri volitvah so dobili skrajni republikanci, udani rep. vladi, ker se druge stranke niso niti volitev udeležile. Ali kaj pomaga to vladi, ker Karlisti se svojo močjo hudo pritiskajo republikansko armado. Bog daj, da bi pravična reč Don Karlos-ova zmagala, nadejati se je potem španjski deželi lepše in mirniše prihodnosti.

Italijansko. Laška zbornica je srečno (?) dokončala postave proti glavnim redovnim hišam (generalatom). Ministerski predlogi so sprejeti, toda več del popolnoma spremenjeni. Ministerstvo bi moralo radi tega odstopiti, — pa nekaterim ljudem se vendar dobro zdi, zibati se na mehkem ministerskem stolu.

Sv. Oče se zdaj dobro počutijo, okrevali so toliko, da brez velikega truda privatno in javno vizite sprejemajo.

Razne vesti.

— *Ostudna, grozovitna hudodelstva.* — C. k. okrožna sodnija v Celji je zaprla 4 gospode celjskega mesta, ker so v nekaterih mesecih blizo 20 deklic med 9. in 14. letom zapeljali in oskrunili. Vabili so ostudneži nedolžne otroke v posebno hišo in ondi ž njimi počenjali, kar je groza slišati in se očitno povedati ne da. — Ravno sedaj je prinesla „Germania“ spis o moralni popačenosti v Beroliiu v tem istem obziru in donaša vesti tako žalostne in grde, da človeku sapa zastane, ko bere o takih ostudnostih.

— *Japonci* so spravili v dunajsko razstavo velikansk kip. Ta predstavlja domišljenega juňaka iz predzgodovine. Zlili so ga vže v 14. veku po J. K. pa postavili v Kajmekur, kjer je do zdaj bil. V kosih so ga pripeljali čez morje do Trsta; od tod na Dunaj na vozeh, ker na železničn. vozeh bi poedine kose ne spravili skozi predore (tunele). Orjaška podoba, sedeča na kamenitem podnožji je 436 čevljev visoka, in meri čez pleča 36' na širokost; glava ji je čez dva moža visoka.

— *Strašen požar* je 28. maja vpepelil v Carigradu 380 hiš tistega oddelka, v katerem biva sultan.

— *Pri prvem občnem zboru banke „Slovenije“* 29. maja so bili mesto izstopivših opravičnih svetovalcev voljeni: Ivan Vilhar z 2303 glasovi, dr. Karol Bleiweis,

Franc Mikuš, Miha Pakič, Franc Šolmajer, in Franc Sovan mlajši, vsi se 1981 glasovi, tedaj z velikansko večino, ker nasprotni mladoslavenci kandidatje so dobili k večjemu 280 glasov. Za namestnike pa: Andrej Jeglič iz Gorice z 2094, Jože Kušar in Miha Stare z 2014 glasovi.

— *O svetovni goveji razstavi na Dunaji* govori tudi nam uročni telegram: Razstava živalska je sijajna. Avstrijski in inozemski živinorejci so se obilno udeležili. Tako mnogovrstnih plemen ni bilo videti še na nobeni razstavi, vsled česar je slišati občno priznavanje, posebno hvalijo avstrijsko živinorejo.

— **Za nove zvonove na sv. Gori** so darovali: Vikar v Pevmi še 1 g.; farmani in vikar na Grahovem 13 g.; farmani in vikar v Dreženicah 125 g.; farmani in vikar v Grgarji 122 g. 80 kr.; kurat v Dol. Tribuši še 1 g.; farmani in vikar v Šempolaji za zdaj 25 g. (še toliko obljubil); farmani in vikar v Št. Tomažu 19 g. 96½ k.; farmani in vikar v Sedlu 26 g.; farmani in duhovščina v Cirknem 47 g. 40 k. (med njimi g. dekan 5 g., g. Wagentrutz 5 g., družina Fr. Čerina 5 g.); farmani in vikar v Novakah 26 g.; farmani in vikar v Oreheku 10 g.; farmani in vikar v Gorjanskem 23 g. 22 k.; farmani in vikar v Vojščici 10 g.

Za spominek procesije sta darovala: č. g. Tomanin, kaplan v Kojškem, 5 frankov v zlatu; č. g. J. Doljak, vikar v Gorjanskem, 2 g.; iz Vojščice 2 g.

Gospodarske stvari.

O prostoru, ki ga potrebujejo sviloprejke.

Skoraj vsi svilorejci se pregreše zoper pravilo, da ni treba gledati na prostor i na natlačenje gosenic čisto nič. Napravljajo si pa s tem veliko škodo, ker nastaja pri gosenicah s tem, da nimajo dostojnega prostora i da so zelo nakopičene ene vrh družih, bolezen imenovana: „zaspanost“ (Schlafsucht). Računi, da mora biti za eno unčo prostora naj manj 12 kubičnih sežnjev, dalje naj bo ena lesa vsaksebi od druge 2 črevlja; računji dalje, da potrebuje 1000 gosenic, hitro ko se izvalé, 10 štirjaških palcev; potem pa, ko se spravljajo prest ravno toliko štirjaških čevljev. Tako povečanje prostora od 1—144kratnega dosežemo, ako gosenicam pri njih rasti razširjamo prostor, in da jih po vsakem levljenju prav skrbno razdelimo na več les (picónov).

Zdaj boš lahko znal, koliko prostora potrebujejo gosenice od 1 unče jajčic, če veš, da je v eni unči 36000—40000 jajčic. („Gosp. list.“)

Oznanilo.

V založništvu K. Sochar-jeve (M. Tarmon-ove) knjigarnice pride na svetlo v teku meseca junija t. l. *I. zvezek*

Vascotti, historia ecclesiastica,

(Cerkvena zgodovina)

po

dr. Jan. Nep. Hrast-u

v 3. pomnoženi izdaji.

2. zvezek pride kasneje na svetlo.